

INFORMISANOST STUDENATA VOJNE AKADEMIJE O OBLASTI ZAŠTITE INTELEKTUALNE SVOJINE

Čabarkapa T. Obrad, Potkonjak-Lukić Đ. Brankica, Ministarstvo
odbrane Republike Srbije, Uprava za strategijsko planiranje, Beograd

UDC: 347.789

Sažetak:

U pogledu informisanosti o oblasti zaštite intelektualne svojine, od budućeg mladog starešine se očekuje: da poznaje osnovne pojmove o sadržajima intelektualne i industrijske svojine, da je upoznat sa načelnom procedurom zaštite poverljivih inovacija i da je osposobljen da svojim saradnicima pruži određena znanja i smernice iz ove oblasti, posebno u pogledu stvaranja, prijavljivanja i zaštite inovacionog stvaralaštva iz svog sastava. U skladu sa očekivanjima realizovano je istraživanje sa studentima završne godine Vojne akademije sa ciljem da se dođe do podataka o interesovanju i pripremljenosti mladog starešinskog kadra u pogledu poznavanja i informisanosti o oblasti intelektualne svojine, a posebno u oblasti stvaranja i zaštite poverljivih inovacija. U radu je dat prikaz obrađenih podataka dobijenih istraživanjem, na osnovu kojih su izvedeni određeni zaključci.

Ključne reči: zaštita intelektualne svojine, poverljive inovacije, interesovanje, informisanost.

Uvod

Među sadržajima naučne delatnosti značajno mesto pripada inovacionoj delatnosti, koja se posebno organizuje, usmerava, prati i afirmiše. Inovaciona delatnost u sistemu odbrane, kao sastavni deo naučne delatnosti, predstavlja skup aktivnosti vezanih za stvaranje, prijavljivanje i zaštitu poverljivih pronalazaka i prihvatanje tehničkih unapređenja značajnih za odbranu. Ova delatnost, pored rada inventivnih stvaralaca, podrazumeva skup svih aktivnosti koji se preduzimaju u organizacionim jedinicama i ustanovama sistema odbrane usmerenih ka cilju stvaranja svih vrsta inovacija, obezbeđenju boljih uslova rada inovatora i zaštiti njihovih prava.

U MO, kao nadležnom državnom organu za poslove odbrane, postoji organizaciona jedinica nadležna za poslove inovacione delatnosti koja vrši zaštitu pronalazaka značajnih za odbranu zemlje, a, osim toga, jedi-

na je u zemlji koja vrši zaštitu poverljivih pronalazaka. Nadležni organ MO za poslove inovacione delatnosti, shodno Zakonu o patentima, obavlja zadatke državnog organa nadležnog za poslove odbrane koji se odnose na zaštitu poverljivih pronalazaka.

Oblast zaštite pojedinih oblika industrijskog stvaralaštva od značaja za sistem odbrane saglasna je sa propisima u oblasti zaštite intelektualne svojine u društvu i potpuno je normativno pravno uređena [1, 2,¹ 5, 6, 8].

Težište rada inovacione delatnosti usmereno je, prvenstveno, na usavršavanje postojećih sredstava i sistema naoružanja i vojne opreme (NVO), nastavnih materijalnih sredstava i svih ostalih sistema, sredstava i postupaka (podrška planiranju, rukovođenju, komandovanju, projektovanju, eksploataciji, održavanju, remontu i dr.) koji se koriste i primenjuju u MO i Vojsci. Navedeno opredeljenje proističe iz činjenice da se sva sredstava za potrebe odbrane u svetu veoma brzo razvijaju, što izaziva ubrzano zastarevanje tih sredstava i ograničava mogućnost njihove duže upotrebe. Zbog navedenog, sredstva za potrebe odbrane moraju se brže zamenjivati (uz sve veće troškove nabavke) ili se, pak, moraju stalno usavršavati i time obezbediti održavanje i povećanje njihove efikasnosti i produžavanje veka upotrebe. Pošto ekonomska situacija u zemlji ne daje mogućnost ubrzanog zamenjivanja sredstava, njihovo stalno usavršavanje je prioritetna alternativa, pa je zato sasvim prirodno da to bude težište rada inovacione delatnosti u sistemu odbrane.

U skladu sa napred navedenim opredeljenjem, nameće se zaključak da je na svim nivoima u sistemu odbrane neophodno posvećivati posebnu pažnju edukovanju svih njegovih pripadnika o značaju i potrebi stvaranja i zaštite inovacionog stvaralaštva. Svakako da posebno mesto u pogledu edukovanja iz ove oblasti treba dati kadru na svim nivoima rukovođenja i komandovanja, kao i na svim nivoima školovanja i usavršavanja u sistemu odbrane, a prioritetno u toku osnovnog školovanja na Vojnoj akademiji (VA).

U pogledu opšte informisanosti o sadržajima intelektualne svojine, kao i poznavanja postupka zaštite pojedinih oblika industrijske svojine od značaja za sistem odbrane, od budućeg mladog starešine na svojim početnim dužnostima se očekuje: s jedne strane, da poznaje osnovne pojmove o sadržajima intelektualne i industrijske svojine, kao i načelnu proceduru zaštite poverljivih inovacija, a, s druge strane, da po potrebi svojim saradnicima pruži određena znanja i smernice iz ove oblasti, posebno u pogledu stvaranja, prijavljivanja i zaštite inovacionog stvaralaštva iz svog sastava.

¹ Umesto postojećeg Uputstva, u završnoj fazi je izrada i donošenje Pravilnika o postupku ispitivanja poverljive prijave patenta, malog patenta i prihvatanju tehničkih unapređenja značajnih za odbranu i ostvarivanje prava pronalazača.

U skladu sa očekivanjima, sa studentima završne godine Vojne akademije (VA) realizovano je istraživanje² sa ciljem da se dođe do podataka o interesovanju i pripremljenosti mladog starešinskog kadra u pogledu poznavanja i informisanosti o oblasti intelektualne svojine a posebno u oblasti stvaranja i zaštite poverljivih inovacija, koje u krajnjem doprinose ukupnom jačanju sistema odbrane.

Ciljevi istraživanja, ciljna grupa i istraživački instrument

Osnovni cilj ovog istraživanja bio je da se obradom dobijenih podataka utvrdi nivo interesovanja, informisanosti i poznavanja oblasti zaštite intelektualne svojine od strane studenata završne godine VA.

U okviru osnovnog cilja postavljeni su sledeći specifični ciljevi:

- da se utvrdi nivo interesovanja studenata završne godine VA za oblast zaštite intelektualne svojine,
- da se utvrdi stepen informisanosti i poznavanja oblasti zaštite intelektualne svojine od strane studenata završne godine VA,
- da se utvrdi postojanje potencijalnih razlika u interesovanju za oblast zaštite intelektualne svojine između studenata različitih smerova i
- da se utvrdi postojanje potencijalnih razlika u stepenu informisanosti i poznavanja oblasti zaštite intelektualne svojine između studenata različitih smerova.

Za ispitivanje uzorka studenata završne godine VA korišćen je instrument upitničkog tipa, koji je sastavljen od 15 pitanja [7]. Manji deo pitanja iz upitnika odnosio se na mišljenja i stavove vezane za interesovanje za oblast intelektualne svojine, dok je za ostala pitanja ponuđena mogućnost višestrukog izbora odgovora, od čega je samo jedna ponuđena alternativa tačna. Odabrana su veoma jednostavna pitanja sa pretpostavkom, da bi u pogledu poznavanja i opšte informisanosti o intelektualnoj svojini sa njenim specifičnostima u sistemu odbrane, na njih trebalo da zna tačan odgovor svaki student završne godine VA. Pored odgovora na pitanja, data je mogućnost da na kraju Upitnika studenti u slobodnoj formi iznesu svoja zapažanja, stavove, mišljenja i predloge koji se odnose na postupak zaštite inovacija, normativno-pravnu regulativu i vrednovanje rezultata inovacionog rada u MO i Vojsci Srbije.

U celni gledano, upitnik je homogen, jer je prvenstveno namenjen proceni informisanosti o oblasti zaštite intelektualne svojine. Upitnik je, s jedne strane, iskorišćen da se jednim svojim delom pitanja (1, 2, 14 i 15) prikupe

² U okviru doktorske disertacije autora „Zaštita inovacija u funkciji jačanja sistema odbrane“, Fakultet bezbednosti, Beograd, 2008.

podaci koji se odnose na procenu aktuelnog stepena interesovanja studenata završne godine VA za oblast intelektualne svojine. S druge strane, upitnikom su obuhvaćene dve grupe informisanosti, i to: opšta informisanost o intelektualnoj svojini (pitanja: 3, 4, 7, 10, 11 i 12) i informisanost o regulisanju i zaštiti intelektualne svojine u sistemu odbrane (pitanja: 5, 6, 8, 9 i 13).

Istraživanje je, shodno postavljenom osnovnom cilju, izvršeno na ciljnoj grupi (uzorku), koju čine studenti završne godine Odseka logistike i Odseka Kopnene vojske (KoV) Vojne akademije, školske 2006/2007. godine.

Ciljna grupa (uzorak) obuhvata 187 studenata, od čega su 119 studenti Odseka logistike, a 68 studenti Odseka KoV. Istraživanjem je obuhvaćen uzorak od 131 ispitanika, odnosno 70%, od čega su 23 studenti „rodovskih“, a 108 studenti „tehničkih“ smerova.

Inovacije značajne za sistem odbrane i koje se kao takve štite (poverljivi pronalasci, tehnička unapređenja i konkretni predlozi od značaja za odbranu) pripadaju pravima industrijske svojine, kao jednoj od grana intelektualne svojine i u većini slučajeva se odnose na rešenja određenog tehničkog problema. Ovim istraživanjem je nastojano da se obradom dobijenih podataka dođe do rezultata za dve podgrupe studenata: jedna grupa kojoj pripadaju tzv. „tehnički smerovi“, kojima bi predmetna problematika trebalo da bude bliža, zbog čega je obuhvaćen veći uzorak pri istraživanju (91%), i druga grupa kojoj pripadaju „rodovski smerovi“, kojima bi ova problematika trebalo da bude manje poznata. Analizom i upoređivanjem podataka za ove dve podgrupe došlo se do određenih zaključaka.

Obrada podataka [3,4] zasnovana je na deskriptivnoj statističkoj analizi, izračunavanju frekvenci i procenata, i tamo gde je to bilo moguće i potrebno, aritmetičke sredine i standardne devijacije. Obrada je organizovana pretežno po dizajnu bivarijantne analize i dvodimenzionalnog tabeliranja. U analizi je korišćen i χ^2 test, kao i izračunavanje Kramerovog V koeficijenta povezanosti kategoričkih varijabli. Razlika između grupa utvrđivana je i t-testom razlika između aritmetičkih sredina. Unutrašnja struktura upitnika analizirana je primenom faktorske analize sa varimaks rotacijom.

Obrada podataka izvršena je u programu SPSS for Windows, verzija 11.5.

Istraživanje je usmereno na, s jedne strane, utvrđivanje aktuelnog interesovanja studenata završne godine VA različitih smerova za oblast inovacione delatnosti i intelektualne svojine i, s druge strane, na utvrđivanje aktuelnog nivoa informisanosti studenata o intelektualnoj svojini u sistemu odbrane.

U ovom radu se, radi ilustracije, daje tabelarni i grafički prikaz obrade rezultata koji se odnose na pojedina pitanja iz upitnika. Pri tome su korišćene skraćenice, koje imaju sledeće značenje:

- f – frekvencija,
- % grupe – procenat ispitanika date grupe i
- % ukupno – procenat ispitanika u odnosu na ceo uzorak.

Pored ovih, za pojedine tabelarne prikaze, gde je to bilo moguće izračunate su i vrednosti za sledeće parametre:

– χ^2 – test, test pomoću koga se određuje statistička značajnost povezanosti kategoričkih varijabli,

– p – verovatnoća koja se odnosi na statičku značajnost³ distribucije određene varijable i

– Kramer V – koeficijent korelacije povezanosti dve kategoričke varijable.

U pojedinim tabelarnim prikazima određeni podaci dobijeni obradom odgovora su posebno istaknuti (naglašeni boldiranjem). Ovi podaci se odnose na tačne odgovore na pojedina pitanja (za ona pitanja za koja se zna tačan odgovor ali ne i za pitanja koja su se odnosila na ispitivanje stavova ili mišljenja ispitanika).

Interesovanje za oblast intelektualne svojine

U ovom delu su obrađena pitanja⁴ iz upitnika, koja se odnose na procenu aktuelnog stepena interesovanja za oblast intelektualne svojine od strane studenata završne godine VA.

Kada je u pitanju slušanje tema iz oblasti intelektualne svojine u toku školovanja na VA, proverom sadržaja nastavnih planova i programa (NPP) je utvrđeno da studenti završne godine VA u toku svog školovanja nisu slušali teme iz oblasti intelektualne svojine, niti kao poseban predmet niti kao posebnu celinu u okviru nekog predmeta. Pored ove činjenice, oko 8% studenata je odgovorilo da su slušali nastavu, na osnovu čega se da zaključiti da se radi o opštoj neinformisanosti ove grupe studenata, po ovom pitanju.

Na osnovu dobijenih odgovora na pitanje koje se odnosilo na posetu izložbi pronalazaka, došlo se do zaključka da je veoma mali broj studenata (svega oko 9%) posetio neku od izložbi pronalazaka, što znači da nisu informisani o postojanju izložbi ove vrste ili nisu imali motiva da bi posećivali ovakve izložbe.

Prikaz rezultata odgovora na pitanje, koje se odnosilo na posedovanje znanja iz oblasti intelektualne svojine (pitanje 14 iz upitnika), dat je u tabeli 1 (sa vrednostima: $\chi^2 = 0,715$, $p = 0,699$; Kramer V = 0,074, $p = 0,699$).

Oko 8% studenata je izjavilo da poseduju dovoljna znanja iz intelektualne svojine, oko 25% smatra da su im znanja delimično dovoljna, a preko 67% da su im znanja iz ove oblasti nedovoljna.

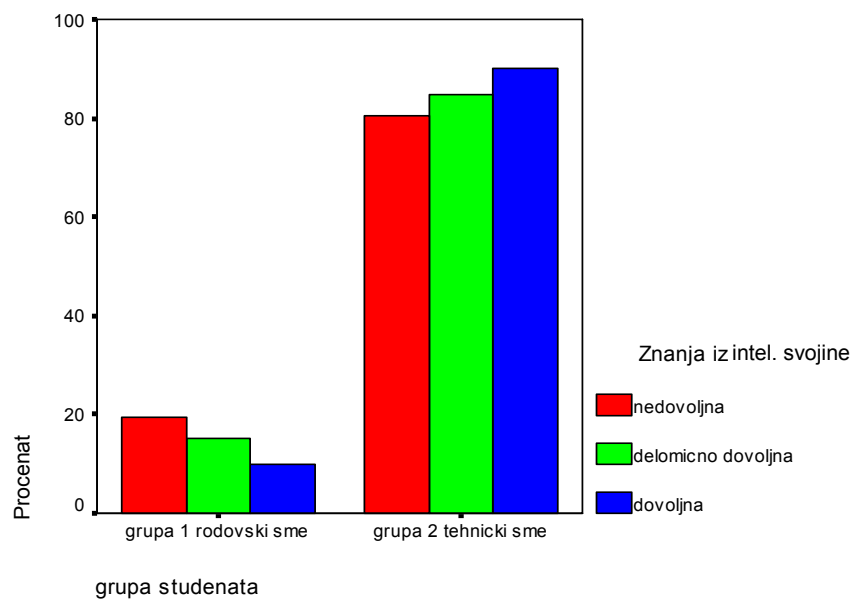
³ Za vrednost $p < 0,05$ distribucija varijable je statistički značajna.

⁴ Pitanja: 1, 2, 14 i 15.

Posedovanje znanja iz oblasti IS

Tabela 1

Grupa studenata		Znanja iz intelektualne svojine			Ukupno
		dovoljna	delimično dovoljna	nedovoljna	
Rodovski smerovi	f	1	5	17	23
	% grupe	4,3	21,7	73,9	100,0
	% ukupno	0,8	3,8	13,0	17,6
Tehnički smerovi	f	9	28	71	108
	% grupe	8,3	25,9	65,7	100,0
	% ukupno	6,9	21,4	54,2	82,4
Ukupno	f	10	33	88	131
	%	7,6	25,2	67,2	100,0

Slika 1 – Grafički prikaz rezultata iz tabele 1

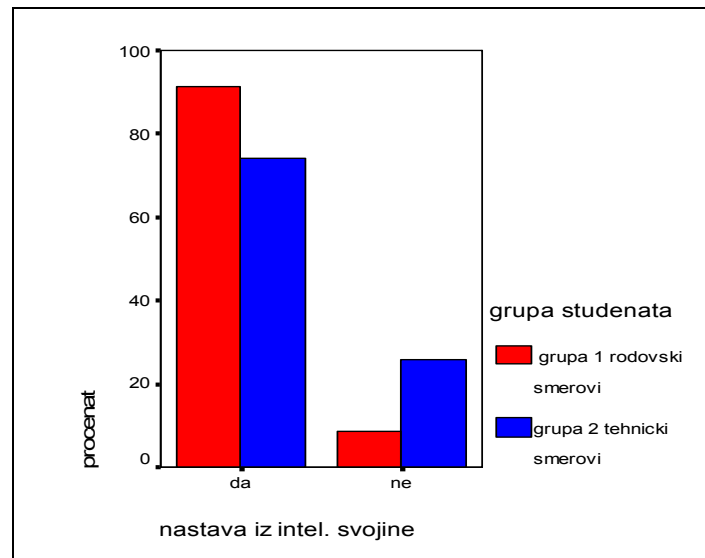
Prikaz rezultata odgovora na pitanje, koje se odnosilo na na mišljenje studenata o korisnosti da se u budućem nastavnom planu i programu studenata Vojne akademije uvrste teme iz oblasti intelektualne svojine (pitanje 15 iz Upitnika), dat je u tabeli 2 (sa vrednostima: $\chi^2 = 3,188$, $p = 0,074$; Kramer $V = 0,156$, $p = 0,074$).

Tabela 2

Planiranje tema iz oblasti IS

Grupa studenata		Nastava iz IS		Ukupno
		Da	Ne	
Rodovski smerovi	f	21	2	23
	% grupe	91,3	8,7	100,0
	% ukupno	16,0	1,5	17,6
Tehnički smerovi	f	80	28	108
	% grupe	74,1	25,9	100,0
	% ukupno	61,1	21,4	82,4
Ukupno	f	101	30	131
	%	77,1	22,9	100,0

Došlo se do podatka da više od 77% studenata smatra korisnim da se ubuduće u NPP VA planiraju teme iz oblasti intelektualne svojine (IS).

Slika 2 – Grafički prikaz rezultata iz tabele 2

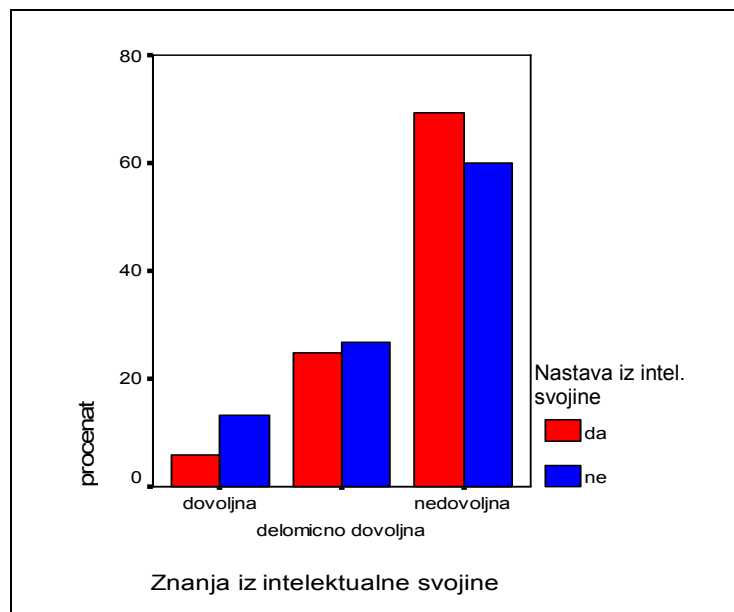
Prikaz dobijenih podataka na osnovu odgovora na pitanja koja su se odnosila na: posedovanje znanja iz oblasti IS i korisnosti da se ubuduće planiraju teme iz IS u NPP VA (pitanja 14 i 15 iz upitnika), dat je u tabeli 3 (sa vrednostima: $\chi^2 = 1,988$, $p = 0,370$; Kramer V = 0,123, $p = 0,370$).

Tabela 3

Posedovanje znanja iz oblasti IS i planiranje tema iz IS

Nastava iz IS		Znanja iz intelektualne svojine			Ukupno
		dovoljna	delimično dovoljna	nedovoljna	
Da	f	6	25	70	101
	% grupe	5,9	24,8	69,3	100,0
	% ukupno	4,6	19,1	53,4	77,1
Ne	f	4	8	18	30
	% grupe	13,3	26,7	60,0	100,0
	% ukupno	3,1	6,1	13,7	22,9
Ukupno	f	10	33	88	131
	%	7,6	25,2	67,2	100,0

Iz prethodne tabele može se zaključiti da oko 70 % studenata smatra da poseduje nedovoljna znanja iz IS, a izjasnili su se da treba ubuduće planirati nastavu iz IS, dok 60 % studenata smatra da poseduje nedovoljna znanja, a izjasnili su se da ne treba planirati nastavu iz IS.

Slika 3 – Grafički prikaz rezultata iz tabele 3

Daljom obradom rezultata došlo se do podatka da se oko 67% studenata izjasnilo da poseduje nedovoljna znanja iz IS i naveli su da u toku školovanja nisu slušali nastavu iz IS (što je tačan podatak), za razliku od 73% studenata koji smatraju da poseduju nedovoljna znanja, ali su izneli da su slušali nastavu u toku školovanja (što nije tačan podatak). I u jednom i u drugom slučaju su se u prilično visokom broju izjasnili da su im znanja iz IS nedovoljna i da smatraju da treba ubuduće u NPP planirati teme iz intelektualne svojine.

Nakon obrade podataka koji se odnose na interesovanje za oblast zaštite intelektualne svojine došlo se do sledećih zaključaka:

- studenti završne godine VA u toku svog školovanja nisu slušali teme iz oblasti poznavanja i zaštite intelektualne svojine;
- veoma mali broj studenata je posetio neku od izložbi pronalazaštva;
- više od dve trećine studenata (67%) smatra da su im znanja iz ove oblasti nedovoljna;
- većina studenata (preko 77%) navela je da smatra korisnim da se ubuduće u NPP VA planiraju teme iz oblasti intelektualne svojine.

Informisanost i poznavanje oblasti zaštite intelektualne svojine

Analiza informisanosti i poznavanja oblasti zaštite intelektualne svojine izvršena je dvostruko. S jedne strane, izvršena je analiza tačnosti odgovora ispitanika na svakom od pitanja iz upitnika, dok je, s druge strane, izvršena analiza bez obzira na tačnost, radi uvida u strukturu informisanosti ispitanika, odnosno specifičnih distorzija u poznavanju oblasti zaštite intelektualne svojine.

Pored toga, izvršena je komparacija dve podgrupe studenata različitih smerova, kako bi se utvrdila potencijalna razlika u informisanosti između ove dve podgrupe.

Pošto je bilo moguće, statistički su definisane varijable opšte informisanosti o intelektualnoj svojini i informisanosti o regulisanju i zaštiti intelektualne svojine u sistemu odbrane. Da bi se dobila ukupna mera informisanosti, izvršeno je sumiranje skorova dihotomnih varijabli, sa ciljem da se pokuša utvrđivanje potencijalnih razlika između dve podgrupe studenata na ovim varijablama.

Radi ispitivanja polazne pretpostavke o strukturi dela upitnika koji se odnosi na informisanost, urađena je faktorska analiza, radi **provere sa-držinske valjanosti instrumenta**. Izostavljena su ona pitanja koja se specifično odnose na interesovanje za oblast zaštite intelektualne svojine (prethodno obrađena).

Faktorska analiza urađena je na pitanjima 3. do 13. (tako što su uzete u obzir dihotomne, rekodirane vrednosti stavki u obliku tačno–netačno).

Polazna pretpostavka bila je da će ovim upitnikom moći da se obuhvate dve oblasti informisanosti vezane za intelektualnu svojinu:

– opšta informisanost o intelektualnoj svojini, koja obuhvata određeni deo pitanja⁵ i

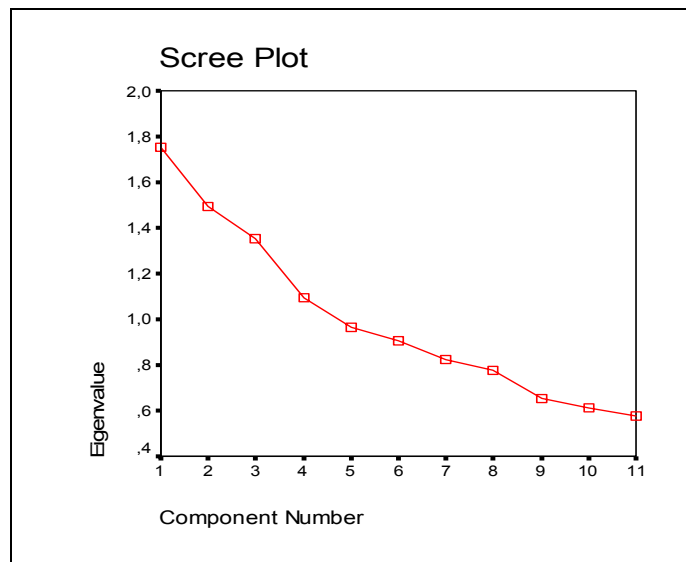
– informisanost o regulisanju i zaštiti intelektualne svojine u sistemu odbrane, sa određenom grupom pitanja.⁶

Faktorskom analizom izdvojena su četiri faktora, koja ukupno objašnjavaju 52% varijanse (tabela 4). Međutim, usled malog broja ajtema, četvorofaktorsko rešenje nije adekvatno. Uz to, i Katelov skrining test ukazuje na mogućnost trofaktorskog ili čak dvofaktorskog rešenja kao optimalnog (slika 4).

Tabela 4

Svojstvene vrednosti i procenat objašnjene varijanse

Faktor	Matrica komponenti			Rotirana matrica komponenti		
	Ukupno	% varijanse	Kumul. %	Ukupno	% varijanse	Kumul. %
1	1,750	15,909	15,909	1,651	15,010	15,010
2	1,496	13,599	29,508	1,595	14,498	29,508
3	1,353	12,303	41,811			
4	1,091	9,923	51,734			
5	0,962	8,745	60,479			

Slika 4 – Katelov skrining test

⁵ 3, 4, 7, 10, 11 i 12.

⁶ 5, 6, 8, 9 i 13.

Trofaktorsko rešenje (tabela 5) nudi mogućnost interpretacije faktora na sledeći način: prvi izolovani faktor može se interpretirati kao informisanost o intelektualnoj svojini, drugi faktor kao informisanost o načinu zaštite pronalazaka u sistemu odbrane i treći faktor kao informisanost o regulisanju i zaštiti intelektualne svojine u državi.

Prva dva faktora su sadržinski koherentna, dok logička analiza sadržaja ajtema trećeg faktora ukazuje na mogućnost da se oni sadržajno mogu uklopiti u prethodna dva faktora. Zbog toga je ispitana mogućnost dvofaktorskog rešenja.

Tabela 5

Matrica strukture sa trofaktorskim rešenjem

Pitanja iz upitnika (ajtemi)	Matrica strukture		
	1	2	3
Is-4: Vrste inovacija u sistemu odbrane	0,666		
Is-1: Uslovi zaštite pronalaska	0,573		
Is-7: Plan inovacione delatnosti	0,556		
Is-3: Sadržaj intelektualne svojine	0,527		
Is-9: Podnošenje prijave u MO		0,645	
Is-6: Zaštita poverljivih pronalazaka		0,623	
Is-13: Pravo autora na JNN		0,466	
Is-10: Pronalazak se štiti			0,592
Is-8: Regulisanost zaštite pov. pronalaz.			0,589
Is-12: Patenti pripadaju			0,578
Is-5: Ko vrši patentiranje u zemlji			0,502

Ispitujući dvofaktorsko rešenje (tabela 6) prethodna pretpostavka se potvrdila, jer se izolovani faktori mogu interpretirati kao:

- opšta informisanost o intelektualnoj svojini i
- informisanost o regulisanju i zaštiti intelektualne svojine u sistemu odbrane.

Tabela 6

Matrica strukture sa dvofaktorskim rešenjem

Pitanja iz upitnika (ajtemi)	Matrica strukture	
	1	2
Is - 6: Zaštita poverljivih pronalazaka	0,641	
Is - 8: Regulisanost zaštite poverljivih pronalazaka	0,598	
Is - 9: Podnošenje prijave u MO	0,479	
Is - 13: Pravo autora na jednokr. novčanu naknadu	0,465	
Is - 11: Uslovi zaštite pronalaska	0,384	0,347
Is - 4: Vrste inovacija u sistemu odbrane		0,592
Is - 3: Sadržaj intelektualne svojine		0,533
Is - 12: Patenti pripadaju	0,387	0,524
Is - 10: Pronalazak se štiti		0,463
Is - 7: Plan inovacione delatnosti		0,345
Is - 5: Ko vrši patentiranje u zemlji		0,319

Ovako definisani faktori skoro u potpunosti potvrđuju inicijalnu ideju u sadržaju upitnika, jer su sadržajno identični unapred definisanim oblastima informisanosti o intelektualnoj svojini. Zbog toga se u daljem prikazu rezultata istraživanja posebno prikazuje analiza za ova dva faktora, odnosno oblasti informisanosti o intelektualnoj svojini.

Opšta informisanost o intelektualnoj svojini

Da bi dobili rezultate koji se odnose na opštu informisanost studenata završne godine VA o intelektualnoj svojini obrađena su pitanja⁷ iz upitnika, koja se odnose na ovaj deo. Rezultati su prikazani tabelarno i grafički [7]. U tabelama su istaknuti (boldirani) podaci koji se odnose na tačan odgovor na pitanje iz upitnika.

Obradom rezultata došlo se do zaključka da je mali broj studenata (svega 29%) upoznat sa činjenicom da su industrijska svojina i autorska i srodna prava osnovni sadržaji intelektualne svojine.

Podatak da je 72% studenata upoznat sa vrstama inovacija u sistemu odbrane u suprotnosti je sa pretpostavkom da bi završetkom školovanja na VA trebalo da svaki student zna koje vrste inovacija postoje u sistemu odbrane, a posebno da je upoznat sa načinom i postupkom njihove zaštite.

Svega 14,5% studenata upoznato je sa činjenicom da patenti pripadaju oblasti industrijske svojine, što ukazuje na to da su po ovom pitanju skoro potpuno neinformisani.

Nakon obrade podataka koji se odnose na opštu informisanost o intelektualnoj svojini došlo se do sledećih zaključaka:

- oko tri četvrtine studenata (preko 72%) informisano je o postojanju određenih vrsta inovacija u sistemu odbrane, dok je tek svaki treći informisan o sadržajima intelektualne svojine;
- svaki drugi student informisan je o tome da je plan inovacione delatnosti sastavni deo plana naučne delatnosti;
- oko 78% studenata upoznato je sa uslovima zaštite pronalaska, dok je nešto veći broj (oko 87%) upoznat sa načinom zaštite pronalaska;
- tek svaki sedmi student (oko 14%) zna da patenti pripadaju pravima iz oblasti industrijske svojine.

Polazeći od činjenice da se radi o elementarnim informacijama iz oblasti intelektualne svojine, koje bi trebalo da znaju svi studenti VA, na osnovu napred navedenog može se zaključiti da studenti završne godine VA nisu u potrebnoj meri informisani o intelektualnoj svojini.

⁷ 3, 4, 7, 10, 11. i 12.

Informisanost o regulisanju i zaštiti intelektualne svojine u sistemu odbrane

Za dobijanje podataka koji se odnose na informisanost studenata završne godine VA o regulisanju i zaštiti intelektualne svojine u sistemu odbrane, obrađeni su odgovori na pitanja⁸ iz upitnika koja se odnose na ovaj deo.

Da je Zavod za intelektualnu svojinu nadležni državni organ za poslove patentne zaštite pronalazaka upoznat je u proseku svaki drugi student, dok je još manji broj njih (oko 37%) upoznat sa činjenicom da se patentna zaštita poverljivih pronalazaka vrši u nadležnoj organizacijskoj jedinici Ministarstva odbrane.

Veoma mali broj studenata (svega 13,7%) upoznato je sa činjenicom da je odgovarajućim uputstvom bliže regulisana patentna zaštita poverljivih pronalazaka u sistemu odbrane, što ukazuje na to da su po pitanju poznavanja propisa kojima se normativno uređuje oblast patentne zaštite pronalazaka gotovo potpuno neinformisani.

Nakon obrade podataka koji se odnose na informisanost o regulisanju i zaštiti intelektualne svojine u sistemu odbrane, došlo se do sledećih zaključaka:

- svaki drugi student zna da poslove zaštite pronalazaka u vidu patentiranja u našoj zemlji vrši Zavod za intelektualnu svojinu, a tek je svaki treći upoznat sa činjenicom da se zaštita poverljivih pronalazaka vrši u nadležnoj upravi MO za poslove inovacione delatnosti;
- da studenti nisu upoznati sa normativno-pravnom regulativom oblasti zaštite poverljivih pronalazaka, jer je svega oko 14% tačno odgovorilo na ovo pitanje;
- manje od 50% studenata upoznato je sa načinom podnošenja prijave inovacija u sistemu odbrane;
- tek je svaki peti student (oko 22%) upoznat sa načinom ostvarivanja prava autora inovacija na jednokratnu novčanu naknadu.

Može se zaključiti da studenti VA nisu ni približno u dovoljnoj meri informisani o regulisanju i zaštiti intelektualne svojine u sistemu odbrane, što ukazuje na to da na svojim početnim dužnostima nisu u stanju da pripadnicima iz svog sastava i svojim saradnicima daju određena znanja i smernice iz ove oblasti i da ne poznaju način postupanja sa inovacionim stvaralaštvom u sistemu odbrane.

U ovom segmentu analize rezultata nastoji se da se utvrdi da li postoje značajne **razlike između dve grupe studenata** u dve različite oblasti informisanosti.

⁸ 5, 6, 8, 9. i 13.

Na osnovu prikaza rezultata utvrđeno je da, po varijabli koja se odnosi na oblast opšte informisanosti o intelektualnoj svojini, ne postoje značajne razlike između dve grupe studenata. Što se tiče varijable koja se odnosi na oblast informisanosti o regulisanju i zaštiti intelektualne svojine u sistemu odbrane, među grupama studenata utvrđene su razlike koja pripadaju ovoj oblasti. Na dva od pet pitanja kojima je procenjavana ova oblast informisanosti utvrđene su statistički značajne razlike između grupa studenata. Radi se o pitanjima:

1. Gde se vrši zaštita poverljivih pronalazaka u našoj zemlji?
2. Kojim propisom je bliže regulisana oblast zaštite poverljivih pronalazaka?

Za ova pitanja je $p < 0,05$, što ukazuje da su distribucije varijabli statistički značajne. Zbog toga su definisane varijable opšte informisanosti o intelektualnoj svojini i informisanosti o regulisanju i zaštiti intelektualne svojine u sistemu odbrane na taj način da je izvršeno sumiranje broja tačnih odgovora na pitanja koja ih određuju. Na ovako definisanim varijablama primenjen je t-test za nezavisne uzorke, kako bi se utvrdile potencijalne razlike u aritmetičkim sredinama ovih varijabli. Osnovne deskriptivne vrednosti i rezultati t-testa za nezavisne uzorke prikazani su u tabelama 7 i 8.

Tabela 7

Osnovne deskriptivne vrednosti

Varijable	Grupa ispitanika	N	AS	SD	SEAS
Opšta informisanost o intelektualnoj svojini	rodovski smerovi	23	3,65	0,93	0,19
	tehnički smerovi	108	3,26	1,22	0,12
Informisanost o regulisanju i zaštiti IS u sistemu odbrane	rodovski smerovi	23	1,74	0,91	0,19
	tehnički smerovi	108	1,72	0,90	0,09

Skraćenice korišćene u tabelama 7 i 8 imaju sledeća značenja:

- **N** – broj ispitanika;
- **AS** – aritmetička sredina;
- **SD** – standardna devijacija;
- **SEAS** – standardna greška merenja;
- **t** – t statistik;
- **df** – broj stepeni slobode;
- **sig** – nivo značajnosti i
- **razl. u AS** – razlike u aritmetičkim sredinama dve grupe.

Rezultati t-testa za nezavisne uzorke

Tabela 8

Varijable	t	df	sig	Razl. u AS	SEAS
Opšta informisanost o IS	1,725	129	0,092	0,39	0,23
Informisanost o regulisanju i zaštiti IS u sistemu odbrane	0,081	129	0,935	0,02	0,21

Kao što se iz tabele vidi, za podatak koji se odnosi na nivo značajnosti,⁹ studenti završne godine VA različitih smerova ne razlikuju se statistički značajno ni po stepenu informisanosti o intelektualnoj svojini, niti po informisanosti o regulisanju i zaštiti intelektualne svojine u sistemu odbrane.

Zaključak

Na osnovu realizovanog istraživanja i obradom dobijenih podataka došlo se do zaključka da je veoma nizak nivo informisanosti studenata završne godine školovanja na VA, kako u pogledu opšteg poznavanja oblasti intelektualne svojine, tako i u pogledu regulisanja i zaštite intelektualne svojine značajne za sistem odbrane. To je posledica činjenice da studenti u toku svog školovanja nisu slušali predavanja iz ove oblasti, niti su one bile planirane kroz NPP.

S jedne strane, pokazani nivo informisanosti i posedovanja znanja iz oblasti stvaranja i zaštite inovacija u sistemu odbrane je u suprotnosti sa očekivanjima da su mlade starešine osposobljene da na svojim početnim dužnostima daju svoj doprinos stvaranju, prijavljivanju i zaštiti inovacionog stvaralaštva u sistemu odbrane. S druge strane, na osnovu istraživanja u pogledu poznavanja oblasti zaštite intelektualne svojine od strane studenata završne godine VA, uzimajući u obzir da u toku svog školovanja nisu slušali predavanja iz ove oblasti, zaključeno je da pokazuju visok stepen interesovanja za ovu oblast, izražavajući u velikom broju mišljenje da poseduju nedovoljna znanja i da bi ubuduće u NPP VA trebalo planirati teme iz ove oblasti.

Takođe, zaključeno je da ne postoje značajne razlike između dve grupe studenata, kako u pogledu opšte informisanosti, tako i u pogledu informisanosti o regulisanju i zaštiti intelektualne svojine u sistemu odbrane.

Može se zaključiti da je neophodno početi sa edukovanjem iz te oblasti još u toku osnovnih studija na VA, a kasnije permanentno nastaviti i na višim oblicima obrazovanja i usavršavanja. Radi toga je potrebno u NPP planirati određeni broj tema iz oblasti opšte informisanosti o poznavanju oblika, sadržaja i načina zaštite intelektualne svojine, kao i postupka pa-

⁹ Nivo značajnosti – sig nije manji od 0,05 ni za jednu varijablu (opšte informisanosti i informisanosti o regulisanju i zaštiti intelektualne svojine u sistemu odbrane).

tentne zaštite poverljivih pronalazaka i prihvatanja tehničkih unapređenja u sistemu odbrane. Broj i sadržaj tema prilagodio bi se nivou školovanja u saradnji sa nadležnim organima MO za školstvo i poslove inovacione delatnosti, kao i ostalim nadležnim institucijama u državi iz ove oblasti.

Literatura

- [1] Zakon o patentima („Službeni list SCG“ br. 32 od 02. 07. 2004).
- [2] Jović, I.: Uputstvo o inventivnoj delatnosti u Vojski Jugoslavije, VIZ, Beograd, 2001.
- [3] Kostić, P., Hedrih, V.: Psihološka računarska statistika, v0,3, Hedrih Marketing & Business Logistics, poglavlja: Faktorska analiza i Statističko opisivanje psiholoških pojava, Niš, decembar 2005.
- [4] Todorović, D.: Osnovi metodologije psiholoških istraživanja, Laboratorija za eksperimentalnu psihologiju, Beograd, 1995.
- [5] Uredba o postupku za pravnu zaštitu pronalazaka, „Službeni list SCG“, br. 62/04.
- [6] Uredba o načinu, postupku i merama zaštite poverljivih pronalazaka značajnih za odbranu („Službeni vojni list“ br. 47/08).
- [7] Čabarkapa, O.: Zaštita inovacija u funkciji jačanja sistema odbrane, doktorska disertacija, Beograd, Fakultet bezbednosti, decembar 2008.
- [8] Čabarkapa, O.: Zaštita inovacija u funkciji jačanja sistema odbrane, doktorska disertacija, Beograd, Fakultet bezbednosti, decembar 2008.

KNOWLEDGE OF THE MILITARY ACADEMY STUDENTS IN THE FIELD OF INTELLECTUAL PROPERTY PROTECTION

Summary:

What is expected from a future young officer concerning the knowledge about the intellectual property protection is the knowledge about the basic concepts of intellectual and industrial property, about the general procedure of classified innovation protection as well as capability to transfer knowledge and guidelines from this field to his associates working in the same organizational structure, especially regarding patent creation, application and protection. A research study involving the students of the final year at the Military Academy has been carried out, with the aim of obtaining information about the interest and preparedness of young officers with regard to the knowledge in the field of intellectual property, and especially to the creation and protection of classified patents. This paper gives the overview of the processed data obtained from the research and the subsequent conclusions.

Introduction

The Ministry of Defense, as a state body responsible for defense affairs, has an organizational unit responsible for innovation activities. It provides protection of innovations of significance for the country defense;

furthermore, it is the only one in the country which provides the protection of classified innovations. This competent body of the Ministry of Defense for innovation affairs, in accordance with the Patent Law, accomplishes the tasks of a state body responsible for defense affairs related to the protection of classified innovations.

Research goals, target group and research instrument

The main goal of this research was to determine a level of interest, a level of information and a level of knowledge of the students of the final year of the Military Academy about the field of intellectual property.

A 15-question questionnaire was used for a target (sample) group of the students of the final year of the Military Academy Logistics Section and the Land Forces (LF) Section in 2006/2007 academic year [7].

The target group (sample) included 187 students, 119 out of whom were Logistics students and 68 students of the Land Forces Section. The research included a sample of 131 examinees, i.e. 70% – 23 of them were students of „branches” and 108 students of „technical” specialities.

Data processing [3, 4] has been based on the descriptive statistical analysis, frequency and percentage calculating, as well as arithmetical mean and standard deviation where possible and necessary. Data processing has been performed using the SPSS software for Windows, version 11.5.

Interest for the area of intellectual property

Some questions from the Questionnaire related to the assessment of the actual level of interest for the area of intellectual property by the Military Academy final year students are discussed in this part. The obtained results were summarized as follows:

- During their education, the Military Academy final year students were not taught about subjects from the field of intellectual property protection;
- Very small number of students has visited some of the innovations exhibitions;
- More than two thirds of students (67%) think that their knowledge about this field is insufficient;
- The majority of the students (over 77%) specified that it would be useful to include subjects from the field of intellectual property in the future Military Academia Curricula.

Level of being informed and knowledge about the field of intellectual property

The analysis of the level of being informed and the knowledge about the field of intellectual property protection was carried out in two directions. Firstly, the correctness of the answers to each question was analysed and secondly, the analysis was done regardless of the correctness, aiming at getting insight into the structure of students' knowledge, i.e. specific distortions in knowledge about the field of intellectual property protection.

The comparison of two subgroups of the students with different specialties has been also done in order to determine potential difference regarding the level of knowledge between these two subgroups.

General knowledge about intellectual property

Since basic information, which all Military Academy students are supposed to be familiar with, was involved in this survey, it can be concluded that the Military Academy final year students are not informed about intellectual property to a required extent.

Knowledge about regulations and the intellectual property protection in the defense system

After the data regarding the knowledge about regulations and intellectual property protection in the defense system has been processed, the following conclusions have been drawn:

- Fifty percent of students know that the Intellectual Property Office is responsible for patent protection in our country while only one student in three is informed that the classified patent protection is the scope of the MoD department for innovation affairs;
- The students are hardly informed about normative and legal regulations in the field of classified patent protection since only about 14% of answers were correct;
- Less than 50 % of the students are informed about the patent application procedure in the defense system;
- Every fifth student (approximately 22%) is informed about the procedure for realization of author's patent rights, including the single fee payment;
- There is no statistically significant difference between the students of the final year of the Military Academy of different specialties concerning the level of knowledge about intellectual property or the knowledge about regulations and protection of intellectual property in the defense system.

Conclusion

On the basis of the conducted research and the obtained data, it was concluded that the students of the final year of the Military Academy have a very low level of knowledge concerning general knowledge about the field of intellectual property as well as about regulations and protection of intellectual property significant for the defense system. One of the conclusions refers to the fact that the students were neither taught subjects from this field nor such subjects were planned in the curriculum.

Key words: intellectual property protection, classified innovations, interest, level of knowledge.

Datum prijema članka: 09. 09. 2010.

Datum dostavljanja ispravki rukopisa: 29. 09. 2009.

Datum konačnog prihvatanja članka za objavljivanje: 01. 10. 2009.